

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสนใจ ความคิดเห็นของประชาชนในภาคกลางตอนบนของประเทศไทย เกี่ยวกับบริการและกิจกรรมที่ห้องสมุดประชาชนระดับจังหวัด สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดขึ้น และมุ่งที่จะศึกษาความต้องการของประชาชนเกี่ยวกับบริการห้องสมุดว่า ประชาชนมีความต้องการบริการเหล่านั้นมากน้อยเพียงใด

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ประชาชนในเขตภาคกลางตอนบนของประเทศไทย ซึ่งได้แก่ประชาชนที่อยู่ในเขตจังหวัด กาญจนบุรี ชัยนาท นครนายก นครสวรรค์ ปราจีนบุรี พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี สิงห์บุรี สุพรรณบุรี อ่างทอง และอุทัยธานี จำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัยรวมทั้งสิ้น 568 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามซึ่งเป็นคำถามแบบเฉพาะเจาะจง และแบบที่เปิดโอกาสให้ตอบโดยเสรี แบบสอบถามแบ่งเป็น 5 ตอน ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการวิจัยทุกข้อ จากการสุ่มตัวอย่างประชากรมาใช้ห้องสมุด ภายในระยะเวลาที่กำหนด 2 สัปดาห์ ได้รับแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์รวมทั้งสิ้น 568 ชุด

สรุปผลการวิจัย

1. จำนวนสูงสุดของประชาชนในภาคกลางตอนบนของประเทศไทยที่ตอบแบบสอบถามร้อยละ 47.3 เป็นผู้ที่มีอายุระดับ 9 ถึง 18 ปี และประชาชนจำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 2.8 ของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ที่มีอายุระดับ 40 ปีขึ้นไป เมื่อจำแนกตามอาชีพปรากฏว่า จำนวนสูงสุดร้อยละ 53.9 ของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นนักเรียนนักศึกษา และจำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 0.5 ของผู้ตอบแบบสอบถามคือแม่บ้าน

2. ประชาชนจำนวนสูงสุดร้อยละ 49.1 ร้อยละ 52.3 ร้อยละ 55.8 และร้อยละ 43.7 ของประชาชนทุกระดับอายุมาใช้ห้องสมุดมากกว่าสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ประชาชนจำนวนน้อยที่สุดของทุกระดับอายุมาใช้ห้องสมุดอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ยกเว้นระดับอายุ 26 ถึง 39 ปี มาใช้ห้องสมุดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

3. แรงจูงใจที่ทำให้ประชาชนจำนวนสูงสุดของทุกระดับอายุมาใช้ห้องสมุดก็คือ บริการและกิจกรรมของห้องสมุด ประชาชนจำนวนน้อยที่สุดของระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี มาใช้ห้องสมุดเนื่องจากการประชาสัมพันธ์ห้องสมุด จำนวนน้อยที่สุดของประชาชนระดับอายุ 19 ถึง 25 ปี มาใช้ห้องสมุดเพราะครูอาจารย์แนะนำมา ส่วนจำนวนต่ำสุดของระดับอายุ 26 ถึง 39 ปีมาใช้ห้องสมุดเพราะเพื่อนชักชวนหรือครูแนะนำมา ในขณะที่ประชาชนจำนวนน้อยที่สุดของระดับอายุ 40 ปีขึ้นไปมาใช้ห้องสมุดเพราะเพื่อนคนอื่น ๆ แนะนำมา

เหตุผลที่ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 68.4 ร้อยละ 66.3 ร้อยละ 82.0 และร้อยละ 50.0 ของทุกระดับอายุมาใช้ห้องสมุดก็เพื่อยืมหนังสือไปอ่านที่บ้าน เหตุผลรองลงมาคือ เพื่ออ่านหนังสือและสิ่งพิมพ์ในห้องสมุด

4. หนังสือนวนิยายเป็นที่ต้องการมากที่สุดของประชาชนทุกระดับอายุ และเป็นที่น่าสนใจแก่กว่า ประชาชนจำนวนสูงสุดร้อยละ 50.0 ของระดับอายุ 40 ปีขึ้นไปต้องการหนังสือนวนิยายและหนังสือสารคดีเท่ากัน ส่วนจำนวนน้อยที่สุดของประชาชนระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี ต้องการใช้หนังสือเกี่ยวกับงานอาชีพ จำนวนน้อยที่สุดของประชาชนระดับอายุ 19 ถึง 25 ปี ต้องการใช้หนังสืออ้างอิง (พจนานุกรม สารานุกรม หนังสือรายปี) ในขณะที่จำนวนน้อยที่สุดของประชาชนระดับอายุ 26 ถึง 39 ปี และระดับอายุ 40 ปีขึ้นไปต้องการหนังสือที่ส่งเสริมความก้าวหน้าทางด้านการเรียน

หนังสือหมวดความรู้ทั่วไปเป็นที่ต้องการของประชาชนจำนวนสูงสุดของทุกระดับอายุ ประชาชนจำนวนน้อยที่สุดของระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี และระดับอายุ 19 ถึง 25 ปี ต้องการหนังสือหมวดศาสนา ในขณะที่ประชาชนจำนวนน้อยที่สุดของระดับอายุ 26 ถึง 39 ปีต้องการหนังสือหมวดวิทยาศาสตร์ สำหรับประชาชนระดับอายุ 40 ปีขึ้นไป จำนวนน้อยที่สุดต้องการหนังสือหมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์ วรรณคดี ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์

• จำนวนสูงสุดของประชาชนระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี และ 19 ถึง 25 ปี เลือกหนังสืออ่านโดยดูจากชื่อหนังสือ แต่จำนวนสูงสุดของผู้มีอายุ 26 ถึง 39 ปี เลือกหนังสือโดยดูจากชื่อผู้แต่ง ผู้มีอายุ 40 ปีขึ้นไป ดูจากเล่มหนังสือ ส่วนจำนวนน้อยที่สุด

ของประชาชนระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี, 19 ถึง 25 ปี และ 26 ถึง 39 ปี เลือกหนังสือ โดยดูจากบทความโฆษณา ในขณะที่ผู้มีอายุ 40 ปี ขึ้นไป จำนวนน้อยที่สุด เลือกหนังสือโดยดูจากทิวทัศน์หนังสือ บทความโฆษณาหนังสือ และคำคำแนะนำจากเพื่อนหรือคนอื่น ๆ ในการเลือกหนังสือ

ประชาชนในภาคกลางตอนบนของประเทศไทย จำนวนสูงสุดของผู้มีอายุ 9 ถึง 18 ปี, 19 ถึง 25 ปี และ 26 ถึง 39 ปี ส่วนใหญ่หาหนังสือโดยวิธีดูจากชั้นหนังสือด้วยตนเอง แต่ผู้มีอายุตั้งแต่ 40 ปี ขึ้นไป จำนวนสูงสุดหาหนังสือในห้องสมุดโดยวิธีตามจากบรรณารักษ์

ประชาชนจำนวนสูงสุดของทุกระดับอายุ มีความเห็นว่าหนังสือทางค่านิชาการ มีประโยชน์มากที่สุด ส่วนผู้มีอายุ 40 ปี ขึ้นไป มีความเห็นว่า หนังสือพิมพ์ และหนังสือทางค่านิชาการ ให้ประโยชน์มากที่สุด ในอัตราร้อยละ 37.5 เท่ากัน จำนวนน้อยที่สุดของประชาชนทุกระดับอายุ เห็นว่าหนังสืออ้างอิงให้ประโยชน์มากที่สุด

5. ประชาชนทุกระดับอายุ มีความเห็นว่าห้องสมุดควรร่วมมือกับ โครงการศึกษาผู้ใหญ่ โดยการจัดเอกสารช่วยการค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน

6. ความคิดเห็นของประชาชนโดยเฉลี่ยแต่ละ ระดับอายุ ปรากฏดังนี้

6.1 สภาพของห้องสมุด ประชาชนมีความสะดวกมากในการมาใช้ห้องสมุด และมีความเห็นว่าห้องสมุดมีความสะอาดและมีการถ่ายเทอากาศดีมาก ส่วนเรื่องเสียงรบกวนภายในห้องสมุด ความชัดเจนของป้ายบอกทิศทาง ความสะอาดของห้องน้ำในห้องสมุด การตกแต่งห้องสมุดให้น่าดูและชวนเข้าใช้ ความกว้างขวางของห้องสมุด ตลอดจนความเหมาะสมของการแบ่งเนื้อที่ในห้องสมุด ประชาชนมีความเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เรื่องความเหมาะสมของแสงสว่างในห้องสมุด ปรากฏว่าประชาชนมีความเห็นเป็น 2 ระดับ คือระดับมาก และปานกลาง

6.2 ภารกิจของห้องสมุด ประชาชนทุกระดับอายุมีความเห็นว่าภารกิจของห้องสมุดมีความเหมาะสมและพอเพียงในระดับมาก ยกเว้นประชาชนระดับอายุ 26 ถึง 39 ปี มีความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ในระดับปานกลาง สำหรับเรื่องความเหมาะสมของชั้นวาง-

วารสารและนิตยสาร ความเหมาะสมของแผนป้ายหรือตู้จัดนิทรรศการ และความเหมาะสมของตู้หรือชั้นเก็บหนังสือ ประชาชนทุกระดับอายุมีความเห็นในระดับปานกลาง ยกเว้นประชาชนระดับอายุ 40 ปี ขึ้นไป ที่เห็นว่าเหมาะสมมาก

6.3 หนังสือและสิ่งพิมพ์ในห้องสมุด ประชาชนทุกระดับอายุมีความเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลางในเรื่องความเหมาะสมของหนังสือใหม่ การจัดหาหนังสือที่ตรงกับความต้องการของประชาชน ความเหมาะสมของวารสารและหนังสือพิมพ์ ความเหมาะสมของการจัดวารสาร ความเป็นระเบียบของหนังสือบนชั้น และความเหมาะสมของบัตรรายการในการช่วยค้นหาสิ่งพิมพ์

สำหรับ เรื่องการจัดหมวดหมู่หนังสือในห้องสมุดประชาชนมีความเห็นแยกเป็น 2 ระดับ คือระดับมาก และระดับปานกลาง อย่างไรก็ตาม ในเรื่องการมีส่วนร่วมในการเลือกหนังสือเข้าห้องสมุดประชาชนกลุ่มหนึ่งมีความเห็นในระดับปานกลาง แต่อีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่ามีส่วนร่วมน้อยในการเลือกหนังสือ

6.4 ระเบียบและกฎเกณฑ์ของห้องสมุด ประชาชนทุกระดับอายุต่างก็มีความเห็นว่าระเบียบและกฎเกณฑ์ของห้องสมุดเกี่ยวกับการเปิดรับสมาชิกและการยืมหนังสือรวมทั้ง เวลาเปิดปิดทำการของห้องสมุดมีความเหมาะสมมาก

6.5 บรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ประชาชนทุกระดับอายุมีความเห็นว่าได้รับความสะดวกมากในการติดต่อบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้บรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดยังมีความกระตือรือร้นมากในการช่วยค้นหาหนังสือและให้บริการอื่น ๆ แก่ประชาชน

6.6 บริการและกิจกรรมที่ห้องสมุดจัด บริการที่ประชาชนทุกระดับอายุพอใจมาก คือบริการตอบคำถาม บริการจัดทำรายชื่อหนังสือใหม่ และการจัดรายการตอบปัญหาในห้องสมุด บริการและกิจกรรมที่ประชาชนมีความพอใจในระดับปานกลาง คือบริการยืมหนังสือ บริการหนังสือจอง การจัดนิทรรศการ การวิจารณ์หนังสือ และการจัดกีฬา-สังสรรค์ระหว่างสมาชิก

บริการและกิจกรรมที่ประชาชนมีความพอใจเป็น 2 ระดับ คือระดับมากและระดับปานกลาง ได้แก่บริการเล่านิทานสำหรับเด็ก การจัดฉายภาพยนตร์ และการจัดชั้นแสดงหนังสือใหม่ สำหรับการจัดมุมหนังสือเด็กนั้นปรากฏว่าประชาชนกลุ่มหนึ่งมีความพอใจมากที่สุด ในขณะที่ประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งมีความพอใจในระดับปานกลาง

7. ความต้องการของประชาชนในการให้ห้องสมุดจัดบริการและกิจกรรมต่าง ๆ ประชาชนมีความต้องการมากที่สุดที่จะให้ห้องสมุดจัดชั้นแสดงหนังสือใหม่ จัดบริการตอบคำถาม จัดปาฐกถาที่ให้ความรู้ จัดอภิปรายทางวิชาการ และจัดฉายภาพยนตร์สารคดี ประชาชนมีความต้องการในระดับปานกลางที่จะให้ห้องสมุดจัดบริการแนะนำการอ่าน จัดฉายภาพยนตร์เพื่อการบันเทิง จัดรายการให้ความรู้และความบันเทิงทางวิทยุ จัดวิจารณ์หนังสือ จัดบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ จัดงานรื่นเริงสำหรับสมาชิกห้องสมุด จัดเล่านิทานสำหรับเด็กและผู้สนใจ จัดแสดงหุ่นเพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการอ่านและการจัดอภิปรายในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับงานอาชีพ

ความต้องการของประชาชนแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับมาก และระดับปานกลาง ในการที่จะให้ห้องสมุดจัดทำรายชื้อหนังสือใหม่ จัดทำคู่มือช่วยการค้นคว้าหาเอกสารในห้องสมุด จัดบริการและนำการไล้ห้องสมุด บริการหนังสือจอง จัดนิทรรศการ จัดตอบปัญหาในโอกาสพิเศษ จัดฉายภาพยนตร์ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับงานอาชีพ จัดบริการยืมระหว่างห้องสมุด จัดอภิปรายในโอกาสที่เหมาะสม และจัดรายการให้ความรู้และความบันเทิงทางโทรทัศน์

มีกิจกรรมเพียงอย่างเดียวที่ประชาชนมีความต้องการในระดับปานกลางและน้อย คือการจัดกีฬาเพื่อสังสรรค์ระหว่างสมาชิก

อภิปรายผล

1. จากการวิจัยของ มอริส เอ. เกลแฟน (Morris A. Gelfand) เกี่ยวกับสภาพของห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย พ.ศ. 2505 ผู้วิจัยได้เสนอแนะให้ห้องสมุดประชาชน จัดหาหนังสือและนิตยสารที่ทันต่อเหตุการณ์เข้าห้องสมุดมากขึ้น และเสนอแนะให้มีการจัดตั้งห้องสมุดประชาชนตัวอย่างในกรุงเทพฯ เพื่อให้บริการที่ดีเป็นตัวอย่างแก่ห้องสมุดอื่น ๆ¹ อย่างไรก็ตาม กองการศึกษาผู้ใหญ่ก็ยังไม่สามารถที่จะดำเนินการตามข้อเสนอแนะเหล่านี้ ทั้งนี้ก็เพราะว่ากองการศึกษาผู้ใหญ่ได้รับงบประมาณจำกัด ดังจะเห็นได้จาก - งบประมาณ พ.ศ. 2518 ของกองการศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งได้รับเงินเพียง 82.32 ล้านบาท หรือร้อยละ 0.8 ของงบประมาณรายจ่ายค่านักเรียนทั้งหมด² แต่กองการศึกษาผู้ใหญ่ต้องรับผิดชอบห้องสมุดประชาชนทั่วประเทศถึง 330 แห่ง รวมทั้งห้องสมุดเคลื่อนที่ 4 หน่วย และที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 2,123 แห่ง นอกจากนี้ยังต้องจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งสำหรับดำเนินงานการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ การศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ และโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่³ ดังนั้น งบประมาณที่จัดสรรให้กับห้องสมุดประชาชนจึงมีจำนวนน้อย เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับมาตรฐานห้องสมุดประชาชนของกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ปรากฏว่า มีห้องสมุดประชาชนจังหวัดอุทัยธานีเพียงแห่งเดียวเท่านั้น ที่ได้รับงบประมาณประจำปีได้มาตรฐานที่กำหนดไว้สำหรับห้องสมุดประชาชนขนาดกลาง คือได้รับงบประมาณ 13,440 บาท ห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่ในภาคนี้ได้รับเงินงบประมาณไม่เพียงพอที่จะจัดซื้อหนังสือและนิตยสารที่ทันสมัยไว้บริการแก่ผู้อ่านได้ ดังจะเห็นได้จากรายงานการดำเนินงาน ประจำปีของห้องสมุดประชาชนจังหวัด สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2518

¹Gelfand, *op. cit.*, p. 27.

²การศึกษาผู้ใหญ่, กรมสามัญศึกษา (พระนคร, 2518), หน้า 43.

³เรื่องเดิม, หน้า 52.

ปรากฏว่าห้องสมุดประชาชนในภาคกลางตอนบนของประเทศไทย สามารถซื้อหนังสือใหม่เข้าห้องสมุดได้เฉลี่ยแล้วปีละ 168 เล่ม ห้องสมุดที่ซื้อหนังสือใหม่ได้มากที่สุดคือห้องสมุดประชาชน จังหวัดสุพรรณบุรี จัดซื้อหนังสือได้ 473 เล่ม ในขณะที่ห้องสมุดประชาชนจังหวัดกาญจนบุรีซื้อหนังสือได้เพียง 22 เล่ม⁴ ปัญหาในด้านการขาดแคลนหนังสือใหม่และนิตยสารจึงเป็นปัญหาสำคัญที่สืบเนื่องมาจากการได้งบประมาณเพียงจำกัด ด้วยเหตุนี้เอง บรรณารักษ์จึงต้องพยายามหารายได้พิเศษอื่น ๆ มาสนับสนุน เช่น ขอเงินสนับสนุนจากท้องถิ่น ชักชวนให้มีการบริจาค เก็บค่าบำรุงห้องสมุดจากสมาชิก และเก็บค่าปรับจากผู้ที่ยืมหนังสือคืนเกินกำหนด เป็นต้น ห้องสมุดประชาชนที่มีรายได้อื่น ๆ ที่นอกเหนือจากกรมจัดสรรให้มากที่สุดคือห้องสมุดประชาชนจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งได้ถึง 11,000 บาท มีห้องสมุดประชาชนเพียง 2 แห่งเท่านั้น ที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด คือห้องสมุดประชาชนจังหวัดสุพรรณบุรี และอ่างทอง ดังนั้นกิจการห้องสมุดประชาชนจึงไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร เพราะนอกจากจะได้รับการงบประมาณจากส่วนกลางเพียงจำกัดแล้วยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลท้องถิ่นอีกด้วย

สำหรับข้อเสนอแนะอื่น ๆ จากการวิจัยของ มอริส เอ. เกลแฟน ที่จะให้กระทรวงศึกษาธิการสนับสนุนให้บรรณารักษ์มีโอกาสเลื่อนขั้นหรือตำแหน่งสูงขึ้น⁵ กระทรวงศึกษาธิการได้พยายามแก้ปัญหาโดยได้ประกาศยกฐานะของห้องสมุดประชาชนขึ้นเป็นสถานศึกษา เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2516 เนื่องจากได้พิจารณาเห็นว่าห้องสมุดประชาชน เป็นสถานที่ที่ให้การศึกษแก่ประชาชนทั่วไปโดยไม่จำกัด เพศ วัย ความรู้และอาชีพ ในรูปของการอ่าน การค้นคว้า การปราศถา และการบรรยาย การให้บริการตอบคำถาม และการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ต่าง ๆ โดยมีระเบียบและวิธีการเฉพาะจึงนับ-

⁴ กองการศึกษาผู้ใหญ่, กรมสามัญศึกษา, รายงานการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน พ.ศ. 2518. (อัครสำเน).

⁵ Gelfand, op. cit., p. 28.

เป็นการให้การศึกษาประเภทการศึกษานอกโรงเรียนที่มีความสำคัญยิ่ง⁶ นอกจากนั้น
กระทรวงศึกษาธิการยังได้มอบให้กองการศึกษาผู้ใหญ่ดำเนินการเสนอขอให้บรรณรักษ์
ห้องสมุดประชาชน มีตำแหน่งเป็นข้าราชการครู เพื่อให้บรรณรักษ์มีโอกาสเลื่อนขั้นไปได้
เรื่อย ๆ เช่นเดียวกับครู แต่การเสนอขอให้บรรณรักษ์ห้องสมุดประชาชนมีตำแหน่งเป็น
ครูนี้ คุรุสภายังไม่รับรอง ด้วยเหตุผลที่ว่า บรรณรักษ์มิได้ทำการสอนในโรงเรียนเช่นครู
อย่างไรก็ตาม ในพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 ได้มีการเปลี่ยนตำแหน่ง
บรรณรักษ์ห้องสมุดประชาชน เป็นเจ้าหน้าที่ของสมุทระดับ 1 ถึงระดับ 3 เท่านั้น⁷ และ
เมื่อได้มีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งบรรณรักษ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ
ดังกล่าวแล้ว ปรากฏว่าบรรณรักษ์ส่วนมากได้เป็นเจ้าหน้าที่ของสมุทระดับ 1 มีบรรณรักษ์
เพียง 5 คนเท่านั้น ที่ได้เป็นเจ้าหน้าที่ของสมุทระดับ 2 คือบรรณรักษ์ห้องสมุดประชาชน
จังหวัดกาญจนบุรี ปราจีนบุรี พระนครศรีอยุธยา สระบุรี และสุพรรณบุรี⁸ และการที่
บรรณรักษ์ส่วนมากปรับตำแหน่งได้เพียงเจ้าหน้าที่ของสมุทระดับ 1 ทำให้บรรณรักษ์ไม่มี
กำลังใจในการทำงาน และจะลาออกเมื่อสามารถหางานอื่นที่ก้าวหน้ายิ่งกว่า⁹ นอกจากนี้
การกำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของสมุดประชาชนไว้สูงสุดเพียงระดับ 3 นั้น ก็จะทำให้ไม่
สามารถบรรจุบุคคลที่มีวุฒิสอง เข้ามาทำงานได้ จากการสำรวจพบว่าบรรณรักษ์ห้องสมุด-

⁶ "ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องตั้งสถานศึกษา" หนังสือกระทรวงศึกษาธิการ
ลงวันที่ 19 ธันวาคม 2516.

⁷ สัมภาษณ์ วีระ ไชยธรรม นักวิเคราะห์ตำแหน่งข้าราชการพลเรือน 12 พฤษภาคม
2519.

⁸ "เรื่องเลื่อนและแต่งตั้งข้าราชการ" (สำเนา) คำสั่งกรมสามัญศึกษา ที่ 172/
2519.

⁹ สัมภาษณ์ สมพิศ มงคล บรรณรักษ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัดอำนาจ
3 ธันวาคม 2518.

ประชาชน ในภาคกลางตอนบนของประเทศไทย มีวุฒิสูงสุดเพียงอนุปริญญาบรรณารักษศาสตร์ เท่านั้น ไม่มีบรรณารักษ์แห่งใดเลยที่มีวุฒิปริญญาตรี ทั้งนี้เพราะ โอกาสในการเลื่อนขั้นหรือตำแหน่งยังจำกัด

2. จากการวิจัยของ ดร.เฟรนเชส แลนเดอร์ สเปน (Frances Lander Spain) ใน พ.ศ. 2508 การวิจัยของ เฮอร์ ชันด์เลอร์ (George Chandler) ใน พ.ศ. 2513 และงานวิจัยของ สมบูรณ์ ภู่นำ ใน พ.ศ. 2514 ได้พบปัญหาห้องสมุดประชาชนที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ห้องสมุดประชาชนมีปัญหาทางด้านงบประมาณ อาคาร ครุภัณฑ์ บุคลากร หนังสือและสิ่งพิมพ์ ซึ่งปัจจุบันก็ยังคงเป็นปัญหาที่รอการแก้ไขจากหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องอยู่ พ.ศ. 2518 กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบห้องสมุดประชาชนโดยตรง ได้วางแผนจัดตั้งศูนย์การศึกษาประชาชน (Life Long Education Center) ขึ้นเพื่อให้เป็นแหล่งข่าวสาร ความรู้และให้การบันเทิงแก่ประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งกองการศึกษาผู้ใหญ่เห็นว่าศูนย์การศึกษาประชาชนนี้จะช่วยแก้ปัญหาของห้องสมุดประชาชนได้ ถ้าหากดำเนินการได้สำเร็จตามแผนที่วางไว้¹⁰ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่าศูนย์การศึกษาประชาชนจะไม่ช่วยแก้ปัญหาของห้องสมุดประชาชนที่แท้จริง เพราะการจัดตั้งหน่วยงานนี้ขึ้นมาควบคุมการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนนั้น จะทำให้ห้องสมุดประชาชนกลายเป็นหน่วยงานเล็ก ๆ ไม่มีอิสระในการดำเนินงาน

3. จากการวิจัยพบว่า ผู้มาใช้ห้องสมุดมากที่สุดคือประชาชนระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี มีจำนวนร้อยละ 47.3 ส่วนประชาชนในระดับอายุอื่น ๆ มาใช้ห้องสมุดน้อยลงตามลำดับ จนกระทั่งในกลุ่มระดับอายุ 40 ปี ขึ้นไป มาใช้ห้องสมุดเพียงร้อยละ 2.8 เท่านั้น และในจำนวนของประชาชนเหล่านี้เมื่อนำมาจำแนกตามอาชีพแล้วพบว่า ประชาชนจำนวนสูงสุด ที่มาใช้ห้องสมุดคือนักเรียน นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 53.9 แสดงว่าผู้ที่อยู่ในวัยนี้

¹⁰ สัมภาษณ์ ไกวิท วรพิพัฒน์ ผู้อำนวยการกองการศึกษาผู้ใหญ่ 14 เมษายน

มีความต้องการที่จะค้นคว้าหาความรู้และศึกษาเพิ่มเติมเพื่อนำความรู้ที่ได้ไปประกอบการศึกษาของคนที่กว้างขวางยิ่งขึ้น แต่เมื่อวัยเปลี่ยนไปความจำเป็นในการศึกษาหาความรู้ก็ลดน้อยลงไปตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่าประชาชนในระดับอายุอื่น ๆ มาใช้ห้องสมุดน้อยลงตามลำดับจนกระทั่งประชาชนที่มีอายุ 40 ปี ขึ้นไป มาใช้ห้องสมุดเพียงร้อยละ 2.8 เท่านั้น ทั้งนี้ก็เพราะว่าประชาชนในวัยสูงขึ้นไปไม่มีความจำเป็นในการที่จะต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

จากการสำรวจแรงจูงใจที่ทำให้ประชาชนมาใช้ห้องสมุดปรากฏว่า ประชาชนจำนวนสูงสุดร้อยละ 63.2 ร้อยละ 45.6 ร้อยละ 54.0 และร้อยละ 75.0 ของทุกระดับอายุ มาใช้ห้องสมุดเพราะสนใจในบริการและกิจกรรม แสดงว่าบริการและกิจกรรมของห้องสมุดประชาชนในภาคนี้สามารถดึงดูดความสนใจของประชาชนได้ดี และเป็นที่น่าสนใจแก่ประชาชนเพียงร้อยละ 6.7 ร้อยละ 11.6 ร้อยละ 17.1 และร้อยละ 18.7 ของทุกระดับอายุ มาใช้ห้องสมุดเพราะการประชาสัมพันธ์ของห้องสมุด แสดงว่าการประชาสัมพันธ์ของห้องสมุดยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จะเห็นได้จากผลการสำรวจวิธีการประชาสัมพันธ์ของห้องสมุดพบว่า ห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่จำนวน 8 แห่ง ใช้วิธีประชาสัมพันธ์โดยตีพิมพ์ประกาศในห้องสมุดเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังมีห้องสมุดประชาชนอีก 2 แห่ง คือ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดลพบุรี และอ่างทอง ไม่ได้ทำการประชาสัมพันธ์ห้องสมุดโดยวิธีใด ๆ ทั้งสิ้น

4. จากการสำรวจสภาพของห้องสมุดประชาชนในภาคกลางตอนบนของประเทศไทย ปรากฏว่า มีห้องสมุดประชาชนเพียง 2 แห่ง เท่านั้น ที่มีอาคารได้มาตรฐาน คือห้องสมุดประชาชนจังหวัดปราจีนบุรี และพระนครศรีอยุธยา ห้องสมุดประชาชนอีก 10 แห่ง ที่ประสบปัญหาอาคาร คือ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดชัยนาท ต้องอาศัยอยู่กับหอประชุมจังหวัด และอยู่ติดกับสโมสรข้าราชการจังหวัดชัยนาท มีสภาพไม่เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะเป็นอาคารห้องสมุด เพราะมีเสียงรบกวน และสถานที่คับแคบเป็นอุปสรรคต่อการจัดบริการและกิจกรรม นอกจากนี้ห้องสมุดไม่สามารถเปิดบริการในวันเสาร์และอาทิตย์ได้¹¹ ห้องสมุด-

¹¹ สัมภาษณ์ สุภา สายสวาท บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัดชัยนาท

ประชาชนจังหวัดนครสวรรค์ มีอาคารที่เป็นห้องแถวอยู่ติดกับห้องแถวอื่น ๆ ที่ทำการค้าขาย ห้องสมุดมีสภาพที่คับแคบ การถ่ายเทอากาศไม่สะดวก นอกจากนี้ห้องสมุดยังตั้งอยู่ติดกับ ถนนใหญ่ มีเสียงรบกวนตลอดทั้งวัน ทำให้ผู้ใช้ห้องสมุดไม่มีสมาธิในการอ่าน¹² ห้องสมุด ประชาชนจังหวัดอุทัยธานีอาศัยอยู่ชั้นล่างของสำนักงานหน่วยศึกษานิเทศก์จังหวัด เป็นอาคาร เก่าและสถานที่คับแคบ ทั้ง ๆ ที่ห้องสมุดมีหนังสือและวัสดุครุภัณฑ์ค่อนข้างมาก แต่เนื่องจาก มีเนื้อที่จำกัดจึงไม่สามารถจัดระเบียบในห้องสมุดได้คือเท่าที่ควร ห้องสมุดประชาชนจังหวัด อุทัยธานีอาศัยอยู่กับสำนักงานหน่วยศึกษานิเทศก์จังหวัดอุทัยธานี ปัญหาสำคัญคืออาคารคับแคบ อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ห้องสมุดแห่งนี้กำลังจะย้ายไปอยู่ที่อาคารเก่าของศาลจังหวัดอุทัยธานี ซึ่งอาจจะช่วยแก้ปัญหาที่อาคารคับแคบได้บ้าง¹³ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสิงห์บุรีมีสภาพ ชำรุดมาก เพดานของอาคารห้องสมุดบางส่วนทรุดลงมาในลักษณะที่น่าจะเป็นอันตรายแก่ ผู้ที่เดินผ่านไปมา อาคารห้องสมุดประชาชนจังหวัดลพบุรีนั้นนอกจากจะอยู่ในสภาพที่เก่าแล้ว ยังตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง ห้องสมุดตั้งอยู่ใกล้ทวารวดีนครสวรรค์ของจังหวัด ลพบุรี ภายนอกของห้องสมุดมีแผงลอยขายสิ่งของต่าง ๆ แผงลอยเหล่านี้บดบังหน้าห้องสมุด เกือบทั้งหมด มองไม่เห็นป้ายของห้องสมุด มีทางเดินเข้าห้องสมุดเพียงแคบ ๆ เท่านั้น นอกจากนี้ยังมีเสียงรบกวนอยู่ตลอดเวลา แสงสว่างไม่เพียงพอ อากาศถ่ายเทไม่สะดวก ห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครนายกมีอาคารห้องสมุดที่อยู่ในสภาพที่เก่า ลักษณะอาคารเป็น เรือนไม้ซึ่งแม้จะไม่ชำรุดทรุดโทรมมากนักแต่ก็สมควรที่จะได้มีการปรับปรุงให้มีสภาพที่ เหมาะสมยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนในภาคกลางตอน บนของประเทศไทยเกี่ยวกับสภาพของห้องสมุดปรากฏว่า ประชาชนมีความเห็นว่าเหมาะสม ในระดับปานกลาง ยกเว้นในเรื่องความสะอาดและการถ่ายเทอากาศซึ่งประชาชนเห็นว่า ค่อนข้างมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนไม่มีโอกาสไปใช้ห้องสมุดประชาชนที่ดีกว่าใน

¹²สัมภาษณ์ ประพนม พะลัง บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครสวรรค์
6 ธันวาคม 2518.

¹³สัมภาษณ์ สมพิศ มงคล บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัดอุทัยธานี
3 ธันวาคม 2518.

ที่อื่น ๆ จึงไม่สามารถเปรียบเทียบได้ทั้ง ๆ ที่ตามความเป็นจริงแล้วห้องสมุดประชาชน
จังหวัดส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับอาคารและสภาพของห้องสมุดทั้งได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

5. ในคํานวณครุภัณฑ์ปรากฏว่าไม่มีห้องสมุดประชาชนจังหวัดแห่งใดเลยที่มี
ครุภัณฑ์ครบตามมาตรฐานที่วางไว้ ตัวอย่างเช่น ห้องสมุดประชาชนจังหวัดชัยนาทมีที่นั่งอ่าน
หนังสือเพียง 8 ที่นั่งเท่านั้น ไม่มีชั้นวางวารสารและที่วางหนังสือพิมพ์ ห้องสมุดประชาชน
จังหวัดอุทัยธานีมีที่นั่งอ่านหนังสือเพียง 15 ที่นั่ง ห้องสมุดประชาชน 3 แห่ง ไม่มีตู้บัตร-
รายการ ห้องสมุดประชาชนรวม 4 แห่ง ไม่มีที่วางหนังสือพิมพ์ ห้องสมุดประชาชน 3 แห่ง
ไม่มีที่จัดนิทรรศการ นอกจากนี้ยังมีห้องสมุดประชาชนจำนวนถึง 9 แห่ง ที่ไม่มีเครื่องพิมพ์ดีด
และห้องสมุดจำนวน 9 แห่งเช่นเดียวกัน ที่ไม่มีรถเข็นสำหรับใช้เก็บหนังสือ เป็นที่น่าสังเกต
ว่าการที่ห้องสมุดประชาชนมีที่นั่งอ่านหนังสือจำนวนน้อยนั้น นอกจากจะเนื่องมาจากไม่มีงบประมาณ
ในการจัดซื้อแล้ว อาจเนื่องมาจากการที่ห้องสมุดประชาชนมีเนื้อที่จำกัดถึงแม้จะมีโต๊ะเก้าอี้
มากก็ไม่มีที่วางใส่พอเพียง ปัญหาเกี่ยวกับการขาดเครื่องพิมพ์ดีดนั้นบรรณรักษ์ได้พยายาม
แก้ไขโดยการขอยืมจากหน่วยงานอื่นมาใช้ เช่นห้องสมุดประชาชนจังหวัดอุทัยธานี ได้ขอยืม
เครื่องพิมพ์ดีดจากหน่วยศึกษานิเทศก์จังหวัดซึ่งอยู่รวมอาคารเดียวกันมาใช้¹⁴ ครุภัณฑ์
ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือที่อ่านหนังสือสำหรับเด็ก ปรากฏว่ามีห้องสมุดประชาชนจำนวน 10 แห่ง
ยังไม่มี การขาดแคลนครุภัณฑ์นั้นเนื่องมาจากปัญหาด้านงบประมาณที่กองการศึกษาผู้ใหญ่
จัดให้ยังไม่เพียงพอที่จะซื้อครุภัณฑ์ให้แก่ห้องสมุดได้ อย่างไรก็ตามเมื่อได้สำรวจ
ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับเรื่องนี้พบว่าประชาชนมีความเห็นเป็น 2 ฝ่าย คือ
ประชาชนทุกระดับอายุเห็นว่าครุภัณฑ์ของห้องสมุดมีความเหมาะสมมาก ยกเว้นประชาชน
ระดับอายุ 26 ถึง 39 ปีเท่านั้น ที่เห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับปานกลาง แม้ว่าใน
สภาพความเป็นจริงยังไม่มีห้องสมุดประชาชนจังหวัดแห่งใดสามารถจัดหาครุภัณฑ์ครบทุก
ประเภทมาให้บริการแก่ประชาชนได้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการขาดครุภัณฑ์บางชนิด เช่น

¹⁴สัมภาษณ์ สุกเซต เกษศิลา บรรณรักษ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัดอุทัยธานี

เครื่องพิมพ์ดีด ตู้รับรายการ และรถเข็น ไม่ได้มีผลโดยตรงต่อการไร้ห้องสมุด และเพราะประชาชนไม่ได้เป็นผู้ใช้ทรัพยากรเหล่านี้จึงไม่ได้เห็นความบกพร่องในเรื่องนี้

6. หนังสือและสิ่งพิมพ์ จากการสำรวจพบว่า ห้องสมุดประชาชนจังหวัดในภาคกลางตอนบนของประเทศไทยทุกแห่งยังมีหนังสือไม่ครบตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรฐาน ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสุพรรณบุรีมีจำนวนหนังสือที่ใกล้เคียงกับมาตรฐานมากที่สุด คือมีจำนวน 5,277 เล่ม ห้องสมุดประชาชนที่มีหนังสือน้อยที่สุดคือห้องสมุดประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งมีหนังสือเพียง 500 เล่ม การที่ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสุพรรณบุรีมีหนังสือจำนวนมากกว่าห้องสมุดอื่น ๆ ก็เพราะว่าห้องสมุดประชาชนแห่งนี้ได้รับเงินงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือมากที่สุด จำนวน 16,000 บาท ส่วนห้องสมุดประชาชนจังหวัดสิงห์บุรีได้รับงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือเพียง 3,000 บาท ซึ่งมีจำนวนเท่ากับงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือของห้องสมุดอื่น ๆ อีก 8 แห่ง เป็นที่น่าสังเกตว่าจำนวนหนังสือในห้องสมุดจะมีมากน้อยเพียงไรนั้นมิได้ขึ้นอยู่กับงบประมาณที่กองการศึกษาผู้ใหญ่จัดสรรให้ห้องสมุดแต่ละแห่งจัดซื้อหนังสือเข้าห้องสมุดเท่านั้น แต่ยังสามารถมาจากการบริจาคจากหน่วยงาน องค์กร สมาคม บริษัท หรือเอกชนในท้องถิ่นอีกด้วย ห้องสมุดประชาชนที่ได้รับการสนับสนุนจากท้องถิ่นมากที่สุดคือห้องสมุดประชาชนจังหวัดสุพรรณบุรี การที่ห้องสมุดประชาชนจะได้รับการสนับสนุนมากเพียงไรนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของบรรณารักษ์ที่จะประชาสัมพันธ์หรือจัดบริการห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพจนทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าของห้องสมุดและให้ความร่วมมือสนับสนุนห้องสมุด การที่ห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่ในภาคนี้ยังมีหนังสือไม่ตรงตามมาตรฐานที่กำหนดไว้สำหรับห้องสมุดประชาชนก็เนื่องจากกองการศึกษาผู้ใหญ่ได้รับงบประมาณจำกัด ซึ่งจะเห็นได้ว่างบประมาณค่าวัสดุใน พ.ศ. 2508 ที่กองการศึกษาผู้ใหญ่ได้รับเป็นเงินเพียง 9 ล้านบาท¹⁵ จึงต้องนำมาเฉลี่ยให้หน่วยงานในสังกัดทั่วประเทศ ทำให้ห้องสมุดแต่ละแห่ง

¹⁵กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, กองการศึกษาผู้ใหญ่ (พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2518), หน้า 44.

ได้รับงบประมาณจำนวนน้อย

ในด้านการคัดเลือกหนังสือเข้าห้องสมุดจากการสำรวจพบว่า ผู้ใช้ห้องสมุดมีส่วนร่วมในการเลือกหนังสือในระดับปานกลางและน้อย ทั้งนี้ก็เพราะว่ามีห้องสมุดประชาชนเพียง 5 แห่ง คือห้องสมุดประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี สระบุรี สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา และอ่างทอง ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเสนอรายชื่อหนังสือที่ต้องการ ดังนั้นเมื่อสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความเหมาะสมของหนังสือและสิ่งพิมพ์ในห้องสมุดจึงปรากฏว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าหนังสือและสิ่งพิมพ์มีความเหมาะสมและตรงกับความต้องการในระดับปานกลาง แสดงว่าการจัดหาหนังสือเข้าห้องสมุดยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเต็มที่

จากการวิจัยพบว่า ประชาชนจำนวนน้อยที่สุดของระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี ต้องการใช้น้ำหนักที่เกี่ยวกับงานอาชีพ ในขณะที่ประชาชนระดับอายุ 26 ถึง 39 ปี และระดับอายุ 40 ปี ขึ้นไป ต้องการหนังสือที่ส่งเสริมความก้าวหน้าทางด้านการศึกษา ทั้งนี้ก็เพราะว่าประชาชนระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี ยังอยู่ในวัยเรียนจึงไม่สนใจหนังสือเกี่ยวกับงานอาชีพ ส่วนประชาชนระดับอายุ 26 ถึง 39 ปี และระดับอายุ 40 ปี ขึ้นไป พ้นวัยเรียนไปแล้ว จึงไม่สนใจหนังสือที่ส่งเสริมความก้าวหน้าทางด้านการศึกษา

สำหรับวิธีการหาหนังสือในห้องสมุดนั้นปรากฏว่า ประชาชนจำนวนสูงสุดร้อยละ 66.5 ร้อยละ 87.5 และร้อยละ 83.7 ของระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี ระดับอายุ 19 ถึง 25 ปี และระดับอายุ 26 ถึง 39 ปี มีวิธีหาหนังสือโดยวิธีจากชั้นหนังสือด้วยตนเอง ส่วนประชาชนร้อยละ 56.2 ของระดับอายุ 40 ปี ขึ้นไป หาหนังสือโดยสอบถามจากบรรณารักษ์ ทั้งนี้ก็เพราะว่าห้องสมุดส่วนใหญ่ยังไม่จัดทำบัตรรายการไว้เพื่อเป็นเครื่องมือในการค้นหาสิ่งพิมพ์ในห้องสมุด แม้ในขณะนี้ก็มีห้องสมุดประชาชน 4 แห่ง คือห้องสมุดประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี นครสวรรค์ ปราจีนบุรี พระนครศรีอยุธยา จะได้จัดทำบัตรรายการไปบ้างแล้ว แต่ยังไม่ทันสมัยและสมบูรณ์พอที่จะให้ความสะดวกและรวดเร็วในการหาหนังสือและสิ่งพิมพ์ที่ต้องการ นอกจากนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้ใช้ห้องสมุดอาจมีความต้องการหนังสือประเภทใดประเภทหนึ่งเป็นประจำจึงสามารถเดินไปหยิบหนังสือจากชั้นได้ถูกต้อง

และรวดเร็วกว่า เหตุผลอื่น ๆ ก็คือไม่มีความรู้ในการใช้บัตรรายการ บางครั้งมีบัตรรายการ แต่ไม่มีหนังสือเพราะการจัดระเบียบหนังสือยังไม่มีประสิทธิภาพพอ สำหรับผู้มีอายุ 40 ปีขึ้นไปนั้น มีวิธีการหาหนังสือในห้องสมุดโดยการสอบถามจากบรรณารักษ์ อาจเป็นเพราะต้องการจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบรรณารักษ์เกี่ยวกับเรื่องการอ่านหนังสือและอื่น ๆ เป็นต้น

7. จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับระเบียบและกฎเกณฑ์ การรับสมาชิกและการยืมหนังสือ ปรากฏว่าประชาชนทุกระดับอายุมีความพอใจมาก แสดงว่า ระเบียบและกฎเกณฑ์การรับสมาชิกและการยืมนั้น เหมาะสมดีแล้ว อย่างไรก็ตามสิ่งที่ประชาชน ต้องการให้เปลี่ยนแปลงบ้าง เพื่อความสะดวกและเหมาะสมคือ การให้ขยายเวลาของการยืม หนังสือให้นานกว่าที่ปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน พร้อมกันนั้นก็ต้องการที่จะให้ยืมหนังสือได้จำนวนมาก ขึ้น ซึ่งตามปกติประชาชนจะมีสิทธิยืมหนังสือได้ครั้งละ 2 เล่ม ต่อระยะเวลา 3 วัน แต่ การที่ห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่ได้วางระเบียบไว้เช่นนั้นก็เพราะว่าห้องสมุดมีหนังสือจำนวน น้อย จึงจำเป็นต้องให้ยืมได้ครั้งละน้อยเล่มและให้ยืมในระยะเวลาที่สั้นเพื่อเปิดโอกาสให้ ผู้ใช้ห้องสมุดได้อ่านหนังสือโดยทั่วถึงกัน

8. จากการสำรวจจำนวนบุคลากรของห้องสมุดประชาชนในภาคนี้ปรากฏว่า ยังไม่มีห้องสมุดแห่งใดที่มีจำนวนบุคลากรครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐาน ดังจะเห็นว่า ห้องสมุดประชาชนจำนวน 8 แห่ง ที่มีเพียงบรรณารักษ์และภารโรงเท่านั้น ยิ่งกว่านั้นยังมี ห้องสมุดอีก 2 แห่ง คือห้องสมุดประชาชนจังหวัดชัยนาทและอ่างทอง มีบุคลากรเพียง- คนเดียว คือบรรณารักษ์ การที่ห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่มีบุคลากรไม่เพียงพอทำให้ไม่- สามารถให้บริการและจัดกิจกรรมได้ครบถ้วน อย่างไรก็ตามเมื่อได้สำรวจความคิดเห็นของ ประชาชนแล้ว ได้พบว่าประชาชนทุกระดับอายุได้รับความสะดวกมากในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ และมีความพอใจมากในการให้บริการของบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุด นอกจากนี้ยัง เห็นว่าบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมีความกระตือรือร้นมากในการช่วยค้นหาสิ่งพิมพ์ แสดงให้เห็นว่าถึงแม้ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งจะมีบุคลากรไม่เพียงพอแต่บุคลากรเท่าที่ มีอยู่ก็ได้พยายามปฏิบัติงานจนเต็มความสามารถ และเป็นที่น่าสังเกตว่า บรรณารักษ์ที่มี-

ความสามารถ มีมนุษยสัมพันธ์ดีและมีความตั้งใจในการทำงาน จะช่วยให้ห้องสมุดเจริญก้าวหน้าจนเป็นที่สนใจและได้รับความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่น เช่นห้องสมุดประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี นครสวรรค์ และสุพรรณบุรี ห้องสมุดประชาชนจังหวัดกาญจนบุรีได้รับบริจาคหนังสือคิดเป็นเงิน 1,030 บาท นอกจากนี้ยังมีบริษัทห้างร้านและเอกชน ขอรับวารสารให้แก่ห้องสมุดเป็นประจำประมาณ 12 รายการ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครสวรรค์ได้รับบริจาคหนังสือคิดเป็นเงิน 2,600 บาท และห้องสมุดประชาชนจังหวัดสุพรรณบุรีได้รับเงินบริจาค 1,224 บาท และได้รับบริจาคหนังสือคิดเป็นเงิน 1,000 บาท เป็นต้น

๑. บริการและกิจกรรม จากการสำรวจพบว่าห้องสมุดประชาชนในภาคกลางตอนบนของประเทศไทย จัดบริการและกิจกรรมที่แตกต่างกันไป แต่เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับมาตรฐานแล้วปรากฏว่ามีห้องสมุดประชาชน 6 แห่ง ที่จัดบริการและกิจกรรมได้ครบตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐาน คือห้องสมุดประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี นครสวรรค์ ปราจีนบุรี พระนครศรีอยุธยา สระบุรี และอุทัยธานี ห้องสมุดประชาชนที่จัดบริการและกิจกรรมได้มากที่สุดคือ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดปราจีนบุรี ส่วนห้องสมุดประชาชนที่จัดบริการและกิจกรรมได้น้อยที่สุดคือห้องสมุดประชาชนจังหวัดชัยนาทและสิงห์บุรี การที่ห้องสมุดประชาชนแห่งใดแห่งหนึ่งจะจัดบริการและกิจกรรมของห้องสมุดได้มากเพียงไรนั้นจะต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายอย่างคือ กำลังเงิน กำลังคน หนังสือ สิ่งพิมพ์ วัสดุอุปกรณ์ สภาพของห้องสมุด ตลอดจนความกระตือรือร้น ความสามารถส่วนตัว และความตั้งใจจริงของบรรณารักษ์เป็นสำคัญที่จะทำให้การจัดบริการและกิจกรรมประสบความสำเร็จและสามารถสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเต็มที่

บริการและกิจกรรมที่ห้องสมุดทุกแห่งจัดคือ บริการตอบคำถาม และบริการยืมหนังสือ บริการตอบคำถามเป็นบริการที่ประชาชนในภาคนี้จัดได้ดีเพราะจากการสำรวจพบว่าประชาชนมีความพอใจมาก อย่างไรก็ตาม ประชาชนให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่จะให้ห้องสมุดจัดเจ้าหน้าที่ไว้สำหรับให้บริการทางคานี้โดยเฉพาะ สำหรับบริการยืมหนังสือนั้นเป็นบริการที่สำคัญยิ่งของห้องสมุดทุกแห่ง เพราะว่าประชาชนในภาคนี้ส่วนใหญ่มาใช้ห้องสมุดก็เพื่อยืมหนังสือและสิ่งพิมพ์จากห้องสมุดไปอ่านที่บ้าน แต่เมื่อสำรวจความคิดเห็นของประชาชนแล้ว

ปรากฏว่ามีความพอใจในระดับปานกลาง เท่านั้น ทั้งนี้เพราะว่าห้องสมุดมีหนังสือจำนวนน้อย
 ดังจะเห็นว่าไม่มีห้องสมุดประชาชนแห่งใดในภาคนี้ที่มีจำนวนหนังสือไ้มาตรฐานที่กำหนด
 ไว้ในห้องสมุดประชาชน นอกจากนี้การยืมหนังสือแต่ละครั้งก็ให้ยืมได้น้อย และในเวลาอัน
 จำกัค คือให้ยืมได้ครั้งละ 2 เล่ม ต่อระยะเวลา 3 วัน ยิ่งกว่านั้น บรรณารักษ์บางแห่ง
 ไม่ปฏิบัติตามระเบียบการยืมอย่างเคร่งครัดก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมแก่ผู้ใช้ห้องสมุดโดย
 ทั่วไป

ห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่จัดนิทรรศการในโอกาสต่าง ๆ ยกเว้นห้องสมุด-
 ประชาชนจังหวัด 2 แห่ง คือ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดลพบุรี และอำนาจ ที่ไม่ได้จัด
 กิจกรรมค่านนี้ การที่ห้องสมุดประชาชนจังหวัดลพบุรีไม่ได้จัดนิทรรศการก็เพราะว่ามีการ
 เปลี่ยนบรรณารักษ์อยู่เสมอ จึงขาดประสบการณ์ในการดำเนินงานห้องสมุด และไม่เห็น
 ความสำคัญของการจัดกิจกรรมห้องสมุด อีกประการหนึ่งสถานที่ที่ใช้เป็นห้องสมุดมีลักษณะ
 คับแคบไม่เหมาะสมที่จะจัดกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับห้องสมุดประชาชนจังหวัดอ่างทองนั้น
 ปรากฏว่ามีเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเพียงคนเดียวคือบรรณารักษ์ ซึ่งต้องทำงานทุกอย่างในห้องสมุด
 จึงไม่สามารถที่จะจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บริการแก่ประชาชนได้ อย่างไรก็ตามเมื่อได้
 สสำรวจความพอใจของประชาชนต่อการจัดนิทรรศการปรากฏว่าประชาชนมีความพอใจใน
 ระดับปานกลาง

การจัดชั้นแสดงหนังสือใหม่ ซึ่งมีห้องสมุดประชาชนจำนวน 7 แห่ง จัดชั้นนั้น
 ปรากฏว่าประชาชนทุกระดับอายุมีความพอใจในระดับปานกลาง ยกเว้นประชาชนระดับ
 40 ปี ขึ้นไปเท่านั้น ที่มีความพอใจมาก แสดงว่าห้องสมุดต่าง ๆ ประสบความสำเร็จใน
 การจัดบริการค่านนี้

บริการจัดทำรายชื่อหนังสือใหม่ มีห้องสมุดประชาชน 5 แห่ง จัดคือห้องสมุดประชาชน
 จังหวัดกาญจนบุรี นครสวรรค์ ปราจีนบุรี พระนครศรีอยุธยา และสุพรรณบุรี การจัดบริการนี้
 ประสบความสำเร็จสมความมุ่งหมาย เพราะปรากฏว่าประชาชนมีความพอใจมาก

การจัดฉายภาพยนตร์ มีห้องสมุดประชาชน 5 แห่ง จัดคือ ห้องสมุดประชาชน
 จังหวัดกาญจนบุรี นครสวรรค์ ปราจีนบุรี สระบุรี และอุทัยธานี ปรากฏว่าประชาชนมีความ-

พอใจเป็น 2 ระดับ คือมาก และปานกลาง การที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าการจัดฉายภาพยนตร์ ให้ได้คตินั้นจะต้องอาศัยส่วนประกอบหลายอย่าง เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ และสถานที่สำหรับฉายภาพยนตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ห้องสมุดต้องมีเจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถในการติดต่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานและบุคคลอื่น ๆ เช่น การติดต่อขอยืมฟิล์มภาพยนตร์ ยืมสถานที่สำหรับฉายภาพยนตร์ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีบริการและกิจกรรมอื่น ๆ ที่ห้องสมุดเพียง 2 ถึง 4 แห่ง จัดคือ การจัดรายการตอบปัญหาในห้องสมุด มีห้องสมุดประชาชนจังหวัดปราจีนบุรีและสุพรรณบุรี จัด ซึ่งปรากฏว่าประชาชนพอใจมาก บริการหนังสือจอง ห้องสมุดประชาชนจังหวัดปราจีนบุรี และสระบุรี 2 แห่งเท่านั้น ที่จัดประชาชนมีความพอใจในระดับปานกลาง การจัดมุมหนังสือเด็ก ห้องสมุดประชาชนนครนายก ลพบุรี และพระนครศรีอยุธยาจัด ประชาชนมีความพอใจระดับปานกลาง ยกเว้นประชาชนระดับอายุ 40 ปี ขึ้นไป พอใจมากที่สุด การจัดเล่านิทานสำหรับเด็กและผู้สนใจ มีห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครนายก ปราจีนบุรี สุพรรณบุรี และอุทัยธานีจัด ประชาชนมีความพอใจแบ่งเป็น 2 ระดับ คือมาก และปานกลาง

การที่ห้องสมุดประชาชนจัดบริการและกิจกรรมได้น้อยก็เพราะว่าห้องสมุดประสบปัญหาต่างกันต่าง ๆ เช่น อาคารคับแคบ จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ ขาดเงินงบประมาณ เป็นต้น บริการและกิจกรรมบางอย่างไม่มีห้องสมุดแห่งใดจัดเลย เช่น แะแนวการอ่าน ห้องสมุดเคลื่อนที่ จัดงานรื่นเริงสำหรับสมาชิก และจัดปาฐกถา เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าห้องสมุดประชาชนในภาคนี้จัดบริการและกิจกรรมได้เพียงจำกัด และเมื่อสำรวจความพอใจแล้วปรากฏว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความพอใจในระดับปานกลาง แม้ว่าประชาชนจะพอใจมากในบริการและกิจกรรมบางอย่าง แต่ก็มีห้องสมุดเพียงน้อยแห่งเท่านั้นที่จัด ดังนั้นเมื่อสำรวจความต้องการของประชาชนที่จะให้ห้องสมุดจัดบริการและกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้น จึงปรากฏว่าประชาชนมีความต้องการมากที่จะให้ห้องสมุดจัดขึ้นแสดงหนังสือใหม่ จัดบริการตอบคำถาม จัดปาฐกถาที่ให้ความรู้ จัดอภิปรายทางวิชาการ และจัดฉายภาพยนตร์ สารคดี เป็นต้น นอกจากนี้ประชาชนยังต้องการที่จะให้ห้องสมุดประชาชนในภาคนี้จัดบริการและกิจกรรมอื่น ๆ ในระดับมากและปานกลางคือ จัดทำรายชื่อหนังสือใหม่ ทำคู่มือช่วยคนควา-

จากเอกสารในท้องสมุค จัดแนะนำการไ้ท้องสมุค บริการหนังสือจอง จัดตอบปัญหาใน
โอกาสพิเศษ ฯลฯ แสดงว่าบริการและกิจกรรมที่ท้องสมุคประชาชนในภาคนี้จัดอยู่ยังไม่
สนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ก็เพราะท้องสมุคประชาชนส่วนใหญ่
ยังขาดงบประมาณ บุคลากร วัสดุครุภัณฑ์ ตลอดจนหนังสือสิ่งพิมพ์ และสถานที่ที่เหมาะสม
ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะ

1. จากการวิจัยพบว่า ห้องสมุดประชาชนจังหวัดในภาคกลางตอนบนของประเทศไทย ยังไม่สามารถให้บริการแก่ผู้ใช้ห้องสมุดอย่างมีประสิทธิภาพได้ ทั้งนี้เนื่องจากห้องสมุดประชาชน ประสบปัญหาแตกต่างกันต่าง ๆ คือ ปัญหาด้านอาคาร งบประมาณ บุคลากร ตลอดจนหนังสือและสิ่งพิมพ์ เป็นต้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะวิธีแก้ไขปัญหาดังนี้

1.1 ด้านอาคาร จากการวิจัยพบว่า ห้องสมุดประชาชนในภาคนี้ส่วนใหญ่ 11 แห่ง ยังมีอาคารที่ไม่ได้มาตรฐาน เป็นอุปสรรคต่อการให้บริการและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของห้องสมุด ดังนั้นสำนักงานงบประมาณควรจะจัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างห้องสมุดขนาดใหญ่ สำหรับห้องสมุดประชาชนจังหวัดลพบุรี และสระบุรี สร้างห้องสมุดประชาชนขนาดกลาง สำหรับห้องสมุดประชาชนจังหวัดอ่างทอง และควรจะพิจารณาสร้างอาคารห้องสมุดขนาดเล็ก สำหรับห้องสมุดประชาชนจังหวัดชัยนาท และสิงห์บุรี นอกจากนี้สำนักงานงบประมาณควรจะพิจารณาจัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าซ่อมแซมอาคารห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครนายก สำหรับห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครสวรรค์ และอุทัยธานี กองการศึกษายุทธศาสตร์ กรมสามัญศึกษา กำลังดำเนินงานเพื่อสร้างอาคารให้ตามโครงการจัดตั้งศูนย์การศึกษาประชาชน โดยจะ เริ่มดำเนินการสร้างอาคารห้องสมุดประชาชนทั้งสองแห่งดังกล่าว ตามโครงการศูนย์กลางการศึกษาใน พ.ศ. 2522¹⁶

ปัญหาอื่น ๆ ที่ควรแก้ไขคือปัญหาเรื่องห้องสมุดตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม คือตั้งอยู่ห่างไกลชุมชน คือห้องสมุดประชาชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสุพรรณบุรี กองการศึกษายุทธศาสตร์ ควรจะจัดให้มีบริการห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อนำหนังสือจากห้องสมุดไปให้บริการแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในย่านชุมชน

¹⁶ สัมภาษณ์ พิมพ์ จิตต์หมั่น ผู้อำนวยการกองวิเคราะห์ สำนักงานงบประมาณ

ในปัจจุบันนี้การพิจารณาสร้างอาคารใหม่นั้น กองการศึกษาผู้ใหญ่จะพิจารณาเงินสมทบที่แต่ละจังหวัดจัดทามาให้¹⁷ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า กองการศึกษาผู้ใหญ่ควรพิจารณาเสียใหม่ โดยดูความจำเป็นและสภาพของอาคารห้องสมุดแต่ละแห่ง เพราะบางจังหวัดมีความจำเป็นรีบด่วนในทันอาคารมาก แต่ทางจังหวัดหาเงินสมทบได้น้อยไม่มีโอกาสได้อาคารใหม่

1.2 ด้านงบประมาณ จากการวิจัยพบว่า ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งได้รับงบประมาณน้อย จึงไม่สามารถจัดซื้อหนังสือสิ่งพิมพ์และไม่สามารถนำมาจัดกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ ได้ ดังจะเห็นได้จากงบประมาณที่กองการศึกษาผู้ใหญ่จัดสรรให้ห้องสมุดประชาชนในภาคกลางตอนบนของประเทศไทย มีห้องสมุดประชาชนเพียงแห่งเดียวคือห้องสมุดประชาชนจังหวัดอุทัยธานีซึ่งเป็นห้องสมุดขนาดกลาง ห้องสมุดประชาชนอีก 11 แห่ง ยังได้รับงบประมาณไม่ตรงกับมาตรฐานที่วางไว้ ตัวอย่างเช่น ใน พ.ศ. 2518 ห้องสมุดประชาชนจำนวน 7 แห่งคือ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดชัยนาท นครสวรรค์ ปราจีนบุรี ลพบุรี สระบุรี สิงห์บุรี และอ่างทอง ได้รับงบประมาณเพียง 3,000 บาท เท่านั้น ดังนั้นกองการศึกษาผู้ใหญ่ควรพิจารณาเพิ่มโดยมีการติดต่อและชี้แจงให้สำนักงานงบประมาณได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ of ห้องสมุดประชาชน และในการของบประมาณเพิ่มนั้น กองการศึกษาผู้ใหญ่ต้องชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนผู้ใช้ ห้องสมุดจัดบริการและกิจกรรมอะไรบ้าง เสียค่าใช้จ่ายเท่าไร ยังขาดวัสดุครุภัณฑ์อะไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้สำนักงานงบประมาณได้เห็นถึงความจำเป็นของงานห้องสมุดประชาชน

นอกจากนี้บรรณารักษ์จะต้องพยายามหาเงินอุดหนุนจากท้องถิ่น โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในงานสังคมของจังหวัดเพื่อได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์และทำความคุ้นเคยกับบุคคลในวงการต่าง ๆ และทุกครั้งที่มีโอกาสเข้าไปร่วมกิจกรรมของจังหวัด บรรณารักษ์ควรจะ

¹⁷ สัมภาษณ์ โกวิท วรพิพัฒน์ ผู้อำนวยการกองการศึกษาผู้ใหญ่ 14 เมษายน

ประชาสัมพันธ์งานห้องสมุดเพื่อให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายยิ่งขึ้น ในขณะที่เกี่ยวกับบรรณารักษ์ก็ควร จะพยายามใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในห้องสมุดให้เป็นประโยชน์มากที่สุด จัดบริการ และกิจกรรมที่สามารถทำได้โดยขอความร่วมมือจากโรงเรียน เจ้าหน้าที่รัฐบาลระดับท้องถิ่น ตลอดจนเอกชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของห้องสมุด

1.3 **ค่านุเคราะห์** จากการวิจัยพบว่า ห้องสมุดประชาชนทุกแห่งในภาคนี้ ยังมีจำนวนบุคลากรน้อยกว่าที่กำหนดไว้ในมาตรฐาน ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้ปัญหาในค่านนี้ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะดังนี้คือ

1.3.1 สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนควรตั้งอัตรา บุคลากรสำหรับห้องสมุดประชาชนให้เพิ่มขึ้น และ เปิดสอบบรรจุ เจ้าหน้าที่ห้องสมุดสำหรับ ห้องสมุดประชาชนต่าง ๆ ที่ยังมีจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่ไ้มาตรฐาน

1.3.2 สำนักงานประมาณควรมีมติให้มีตำแหน่งลูกจ้างชั่วคราวสำหรับ ห้องสมุดประชาชนที่ยังมีบุคลากรไม่เพียงพอ ในกรณีที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการ พลเรือนไม่สามารถจะตั้งอัตราเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเพิ่มแก่ห้องสมุดประชาชนนั้นได้ ทั้งนี้ ห้องสมุดประชาชนแห่งนั้นจะต้อง เขียนคำชี้แจงรายละเอียดส่งมายังกองการศึกษาผู้ใหญ่ว่า ปัจจุบันห้องสมุดแห่งนั้นมีจำนวนบุคลากรอยู่แล้วเท่าไร มีจำนวนผู้ใช้ห้องสมุดเพิ่มขึ้นเท่าไร ห้องสมุดจัดบริการและกิจกรรมประเภทใดบ้าง และให้ระบุว่าจำเป็นต้องมีจำนวน บุคลากรเพิ่มเท่าไร กองการศึกษาผู้ใหญ่จะนำคำชี้แจงนี้เสนอผ่านกรมสามัญศึกษามายัง สำนักงานประมาณเพื่อพิจารณาจัดสรรงบประมาณเพื่อจ้างลูกจ้างชั่วคราวสำหรับห้องสมุด แห่งนั้น

1.3.3 บรรณารักษ์ควรขอความร่วมมือช่วยเหลือจากประชาชนและ หน่วยงานในท้องถิ่นในการจัดบริการและกิจกรรมต่าง ๆ เช่นขอความร่วมมือจากโรงเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนมาช่วยงานห้องสมุด เป็นต้น

1.4 **หนังสือสิ่งพิมพ์** จากการวิจัยพบว่า ห้องสมุดประชาชนในภาคกลางตอน บนของประเทศไทย ยังไม่มีจำนวนหนังสือตรงกับมาตรฐาน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอใ้กองการ- ศึกษาผู้ใหญ่ พิจารณาจัดสรรงบประมาณในห้องสมุดต่าง ๆ ให้สามารถจัดซื้อหนังสือได้ตรง

ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยพิจารณาตามจำนวนประชากรในเขตเทศบาลของแต่ละจังหวัด เป็นสำคัญ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดขนาดใหญ่ควรมีหนังสือไม่น้อยกว่า 6,000 เล่ม และห้องสมุดประชาชนจังหวัดขนาดกลางควรมีหนังสือ 4,000 เล่ม และห้องสมุดประชาชนจังหวัดขนาดเล็กควรมีหนังสือไม่ต่ำกว่า 2,000 เล่ม โดยพยายามให้ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งมีจำนวนหนังสือไว้บริการแก่ประชาชนให้ตรงตามที่มาตรฐานกำหนดไว้หรือมากกว่านั้น

นอกจากนี้ จากการวิจัยพบว่าบรรณารักษ์ส่วนใหญ่เลือกหนังสือเข้าห้องสมุด โดยดูจากรายชื่อหนังสือที่ร้านหนังสือส่งมาให้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าวิธีที่สื่อวิถีหนึ่งในการเลือกหนังสือเข้าห้องสมุดประชาชนก็คือการดูจากบทวิจารณ์หนังสือในวารสารหรือหนังสือพิมพ์ ตัวอย่างเช่น บทวิจารณ์หนังสือในวารสารห้องสมุด, วารสารของสมาคมภาษาและหนังสือ, สยามเพอริออดิก, สตรีสาร, ฟ้ามืองไทย, นิตยสารลลนา, ประชาชาติรายวัน และรายสัปดาห์ เป็นต้น ซึ่งบทวิจารณ์เหล่านี้จะช่วยในการตัดสินใจในการเลือกหนังสือได้วิธีหนึ่ง สำหรับในการเลือกหนังสือนี้ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยหรือกองการศึกษาผู้ใหญ่ สามารถจะช่วยบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนได้โดยการรวบรวมบทวิจารณ์จากวารสารและหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วโดยขอลิขสิทธิ์จากผู้วิจารณ์ แล้วนำมาพิมพ์ส่งไปให้ห้องสมุดประชาชนต่าง ๆ ทุก 3 เดือน

เกี่ยวกับหนังสือและสิ่งพิมพ์นั้น จากการวิจัยครั้งนี้ยังพบต่อไปอีกว่า ประชาชนทุกระดับอายุมีความต้องการหนังสือด้านความรู้ทั่วไปมากที่สุด ดังนั้นห้องสมุดประชาชนทุกแห่งควรจะสนองความต้องการของประชาชนโดยจัดหนังสือด้านนี้ให้มากขึ้น ก่อนที่จะจัดซื้อหนังสือด้านนี้ บรรณารักษ์ควรจะสำรวจว่าชุมชนที่ห้องสมุดประชาชนของตนให้บริการนั้นมีประชาชนเท่าไร มีอาชีพอะไรบ้าง ระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับใด สถานศึกษาที่มีระดับ เป็นต้น สำหรับหนังสือด้านความรู้ทั่วไปนั้นควรจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความ เป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น เรื่องเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของประชาชน, โภชนาการ, คู่มือส่งเสริมการประกอบอาชีพ ความรู้เบื้องต้นทางทันตกรรม การเมืองและสังคม เป็นต้น การจัดหาสิ่งพิมพ์ดังกล่าวนอกจากบรรณารักษ์จะต้องซื้อด้วยเงินงบประมาณแล้ว

วิธีที่วิธีหนึ่งคือการติดต่อ กับหน่วยงานที่จัดพิมพ์จุลสารหรือวารสารนั้น ๆ โดยตรง เช่น ติดต่อกับสมาคมแพทย์เพื่อขอบริจาควารสารสุขภาพ ติดต่อกับสมาคมวางแผนครอบครัว เพื่อขอบริจาคจุลสารด้านการวางแผนครอบครัว หน่วยงานอื่น ๆ ที่ควรติดต่อเพื่อขอบริจาค เอกสารคือ หน่วยงานส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และศูนย์เทคโนโลยี และการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น

หนังสือและสิ่งพิมพ์อีกประเภทหนึ่งที่ควรพิจารณาซื้อเพิ่มเติมก็คือหนังสือที่ส่งเสริม ทางด้านการเรียนทั้งนี้ก็เพราะว่า ผู้มาใช้ห้องสมุดส่วนใหญ่ร้อยละ 59.3 เป็นนักเรียน นักศึกษา บรรณารักษ์ควรร่วมมือกับห้องสมุดโรงเรียนในการเลือกหนังสือ บรรณารักษ์อาจ ขอคำแนะนำจากครูอาจารย์ให้เสนอรายชื่อหนังสือที่ควรซื้อ ห้องสมุดประชาชนไม่จำเป็นต้องซื้อหนังสือให้ตรงกับหลักสูตรของสถาบันใดสถาบันหนึ่ง โดยเฉพาะ แต่ควรเป็นหนังสือที่เป็นพื้นฐานและส่งเสริมทางการเรียนให้ดียิ่งขึ้น คือมีลักษณะ เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา

จากการสำรวจพบว่าห้องสมุดส่วนใหญ่ยังไม่มีหนังสือเด็กไว้บริการ มีห้องสมุดประชาชนเพียง 3 แห่งเท่านั้น คือห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครนายก พระนครศรีอยุธยา และลพบุรี ที่มีหนังสือเด็ก หนังสือเด็กเป็นสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นมากประเภทหนึ่งในห้องสมุดประชาชน เพราะห้องสมุดประชาชนควรจะมีส่วนร่วมในการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่ประชาชน และวิธีที่ทำได้ผลมากที่สุดก็คือการเริ่มปลูกฝังกันตั้งแต่วัยเด็ก ทั้งนี้ก็เพราะว่า เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นและสนใจที่จะเรียนรู้เรื่องใหม่ ๆ วิธีที่จะสนองความอยากรู้อยากเห็นของเด็กคือการให้เด็กอ่านหนังสือ การเลือกหนังสือ เด็กนั้นจะเลือกเฉพาะหนังสือที่มีประโยชน์จริง ๆ ตัวอย่างหนังสือเด็กที่ดีก็คือหนังสือที่ผลิตโดยองค์การค่าของ คุรุสภา และไทยวัฒนาพานิช เป็นต้น

ในการให้บริการหนังสือเด็กห้องสมุดประชาชนควรจัดมุม ๆ หนึ่ง โดยเฉพาะเพื่อวางหนังสือเด็ก ควรมีโต๊ะเก้าอี้สำหรับเด็กให้เพียงพอ ปัจจุบันห้องสมุดประชาชนที่มีโต๊ะเก้าอี้ไว้บริการเด็กมีเพียง 2 แห่ง คือ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและลพบุรี กิจกรรมที่สมควรจัดควบคู่ไปกับการบริการหนังสือเด็กก็คือการเล่านิทาน ซึ่งในขณะนี้ห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครนายกจัดทำอยู่ โดยบรรณารักษ์ผู้เล่านิทานประมาณสัปดาห์ละ-

๑ ครั้ง ห้องสมุดประชาชนในจังหวัดอื่น ๆ ควรจะจัดบริการค่าหนังสือเพราะไม่เสียค่าใช้จ่ายมากนัก

1.5 บริการและกิจกรรม จากการวิจัยพบว่า ประชาชนในภาคกลางตอนบนของประเทศไทย มีความต้องการให้ห้องสมุดประชาชนจัดบริการและกิจกรรมต่าง ๆ ภายนอกห้องสมุดประชาชน 6 แห่ง ยังจัดบริการและกิจกรรมไม่ได้ครบถ้วนตามที่ระบุไว้ในมาตรฐาน นอกจากนี้บริการที่จัดขึ้นนั้นยังไม่สนองความต้องการของประชาชนได้ดีเท่าที่ควร ดังนั้น ในการจัดบริการและกิจกรรมต่าง ๆ ของห้องสมุด บรรณารักษ์ควรพิจารณาความเหมาะสมและความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญ บริการและกิจกรรมที่ประชาชนต้องการมาก บรรณารักษ์ควรจัดบริการและกิจกรรมประเภทนั้น ๆ ขึ้นก่อน บริการที่ประชาชนมีความต้องการน้อยก็จัดขึ้นภายหลัง สำหรับบริการและกิจกรรมที่ประชาชนมีความพอใจน้อย บรรณารักษ์ควรปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้ห้องสมุดเป็นแหล่งข่าวสาร ความรู้ และความบันเทิงแก่ผู้ใช้ห้องสมุดอย่างแท้จริง

ในการจัดบริการและกิจกรรมของห้องสมุดทุกประเภท บรรณารักษ์ควรขอความร่วมมือจากท้องถิ่นให้มากที่สุด เช่น เชิญอาจารย์จากโรงเรียนอาชีวศึกษา ข้าราชการหน่วยศึกษานิเทศก์ มาเป็นวิทยากรจัดกลุ่มสนทนาในห้องสมุด ขอความร่วมมือในด้านการประชาสัมพันธ์ห้องสมุดจากบรรณารักษ์หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น หัวหน้าสถานีวิทยุท้องถิ่นหรือเทศบาล ในการประกาศข่าวสารของห้องสมุด เป็นระยะ นอกจากนี้กองการศึกษาผู้ใหญ่ควรส่งเสริมกิจการห้องสมุดประชาชนโดยจัดสัมมนาบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนทั่วประเทศอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง ทั้งนี้ควรเปิดโอกาสให้บรรณารักษ์ได้ผลัดเปลี่ยนกันเข้าร่วมสัมมนาเพื่อให้ได้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการใหม่ ๆ ในการจัดบริการ และมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องการปรับปรุงกิจการห้องสมุดประชาชน การสัมมนาทุกครั้งควรมีการนำชมห้องสมุดที่มีผลงานดีเด่นเพื่อให้บรรณารักษ์นำไปเป็นตัวอย่างในการปรับปรุงห้องสมุดของตน นอกจากนี้กองการศึกษาผู้ใหญ่ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ประจำการให้คำแนะนำและเป็นพี่ปรึกษาแก่เจ้าหน้าที่ห้องสมุดประชาชน และคอยติดตามผลการปฏิบัติงานของห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้าของห้องสมุดแต่ละแห่งว่ามีบริการและกิจกรรม

มากน้อยเพียงใด ตลอดจนศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานห้องสมุดเพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

2. จากการวิจัยพบว่า งานห้องสมุดประชาชนเป็นเพียงหน่วยงานหนึ่งที่อยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายปฏิบัติการ กองการศึกษาผู้ใหญ่ทำให้การดำเนินงานล่าช้า ไม่เป็นอิสระ และเกิดปัญหาค้นต่าง ๆ คือ ปัญหาค่านงบประมาณ อาคาร ครุภัณฑ์ หนังสือและสิ่งพิมพ์ วิธีที่จะแก้ปัญหานี้ก็คือ กระทรวงศึกษาธิการควรพิจารณาฐานะของหน่วยงานห้องสมุดประชาชนขึ้นเป็นสำนักงานห้องสมุดประชาชน ขึ้นตรงต่อกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้ได้รับงบประมาณและบุคลากรเพิ่มขึ้น ซึ่งจะสามารถแก้ปัญหาห้องสมุดประชาชนได้ นอกจากนี้ ห้องสมุดประชาชนยังสามารถดำเนินงานได้อย่างอิสระและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพราะสำนักงานห้องสมุดประชาชนนี้จะดำเนินงานโดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และมีประสบการณ์ทางด้านห้องสมุดประชาชนโดยตรง โดยมีเลขาธิการสำนักงานห้องสมุดประชาชนนี้ จะทำหน้าที่เป็นผู้วางนโยบายและให้คำปรึกษาแก่ห้องสมุดประชาชนต่าง ๆ เท่านั้น ทั้งนี้ควรมีการจัดระบบห้องสมุดขึ้นในภูมิภาค โดยมีการแบ่ง เขตและให้ห้องสมุดระดับเขตเป็นศูนย์กลางประสานงานดูแลห้องสมุดประชาชนระดับจังหวัด ห้องสมุดประชาชนระดับอำเภอ และห้องสมุดประชาชนระดับตำบล โดยห้องสมุดประชาชนระดับเขตจะเป็นศูนย์จัดซื้อหนังสือด้วยเงินงบประมาณของห้องสมุดทุกแห่งที่อยู่ในความรับผิดชอบของ เขตนั้น ๆ จัดหมวดหมู่หนังสือและจัดทำบัตรรายการให้ ตลอดจนจัดให้มีบริการยืมระหว่างห้องสมุดและหมุนเวียนหนังสือระหว่างห้องสมุดประชาชนในเขตเดียวกัน

3. มาตรฐานของห้องสมุดประชาชนที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้เมื่อ พ.ศ. 2508 ได้กล่าวถึงมาตรฐานของบริการห้องสมุดประชาชนไว้อย่างกว้าง ๆ เท่านั้น ไม่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับประเภทและจำนวนครั้งของการจัดบริการและกิจกรรมแต่ละประเภทไว้อย่างชัดเจนแน่นอน ซึ่งทำให้ไม่สามารถจะใช้มาตรฐานนี้เป็นเครื่องวัดได้ว่า ห้องสมุดประชาชนแห่งใดจัดบริการและกิจกรรมได้ดีกว่ากัน เพราะห้องสมุดประชาชนที่จัดบริการและกิจกรรมได้ครบถ้วนตามหลักใหญ่ ๆ ของบริการที่กำหนดไว้ในมาตรฐาน ก็ต้องถือว่าบริการและกิจกรรมของห้องสมุดประชาชนแห่งนั้นได้มาตรฐาน โดยไม่ต้องคำนึงว่า

ห้องสมุดประชาชนแห่งนั้นจะจัดบริการหรือกิจกรรมที่ประเภท หรือจัดบริการและกิจกรรมแต่ละประเภทที่ครั้ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้กระทรวงศึกษาธิการปรับปรุงมาตรฐานของห้องสมุดประชาชนใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในค่านบริการควรกำหนดรายละเอียดของบริการและกิจกรรม ตลอดจนเสนอแนะมาตรฐานขั้นต่ำของจำนวนครั้งในการจัดบริการและกิจกรรมแต่ละประเภทให้ชัดเจนและแน่นอน

ข้อเสนอแนะ เพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมห้องสมุดประชาชนจังหวัดในภาคกลางตอนบนทั้งหมด ในการวิจัยครั้งต่อไป จึงควรมีวิจัยในวงจำกัด โดยเน้นเฉพาะห้องสมุดในแต่ละจังหวัด และให้ครอบคลุมห้องสมุดอำเภอทุกแห่งภายในจังหวัดนั้น ๆ จะทำให้มองเห็นสภาพของห้องสมุดประชาชนในแต่ละจังหวัดให้เห็นชัดยิ่งขึ้นว่า มีบทบาทในการให้ข่าวสารความรู้และความบันเทิงแก่ประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างไร

2. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะได้สอบถามความคิดเห็นของประชาชนผู้ไม่ได้เข้าใช้ห้องสมุดประชาชนว่า มีทัศนคติและความคิดเห็นอย่างไรต่อห้องสมุด ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นแนวทางให้มีการปรับปรุงห้องสมุดประชาชนให้สอดคล้องกับความคิดเห็นของชนในท้องถิ่นที่ห้องสมุดตั้งอยู่ยิ่งขึ้น ห้องสมุดประชาชนก็จะเป็นศูนย์กลางที่จะให้ข่าวสาร ความรู้แก่ประชาชนทุกเพศทุกวัย อย่างแท้จริง

3. ในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรจะได้เผยแพร่ผลการวิจัยให้กว้างขวางออกไปให้มากที่สุด เช่น โดยการเขียนบทความลงในหนังสือหรือวารสาร หรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ นอกเหนือจากหนังสือวารสารหรือสิ่งพิมพ์ทางบรรณารักษศาสตร์ นอกจากนั้น ผู้วิจัยควรมอบผลการวิจัยให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กองการศึกษาผู้ใหญ่ สำนักงานประมง สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน และครูสภา เพื่อที่สถาบันเหล่านี้จะได้นำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุง หรือให้ความร่วมมือช่วยเหลือห้องสมุดประชาชน และเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไปด้วย.